

Ислом Нури

«... (23) ...»
 24) ...»

«(Эй Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Роббинг, сизларга Ёлғиз Унинг Ўзига ибодат қилишларингизни ҳамда ота-онага яхшилик қилишларингизни амр этди. Агар у икковидан бири ёки ҳар иккиси сенинг қўл остингда кексалик ёшига етсалар, уларга қараб «уф» тортма ва уларнинг (сўзларини) қайтарма! Уларга (доимо) яхши сўз айт! Улар учун, меҳрибонлик билан, хорлик қанотини паст тут - хокисор бўл ва: «Роббим, мени (улар) гўдаклик чоғимдан тарбиялаб-ўстирганларидек, Сен ҳам уларга раҳм-шафқат қил!», деб (ҳақларига дуо қил)!» (Исро: 23, 24);

«...»

«Биз инсонга оат-онасини (яъни уларга яхшилик қилишни) амр этдик. Онаси унга ожизлик устига ожизлик билан ҳомиладор бўлди (яъни қорнидаги ҳомила каттайгани сайин онанинг ҳоли қуриб, заифлаша боради) уни (кўкракдан) ажратиш (муддати) икки йилда (келади). (Биз инсонга буюрдикки), «Сен менга ва ота-онангга шукр қилгин! Ёлғиз Ўзимга қайтажаксан!» (Луқмон: 14).

Бу борада айтилган ҳадис шарифлар талайгина бўлсада, биз Абдуллоҳ

Ислом Нури

ибн Масъуд разияллоху анху ривоят қилган ушбу ҳадисни нақл қиламиз:

«...» бу ҳадисда келиши мумкин бўлган ҳақиқатларни қўйиб қўямиз: «...».

«Мен расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан «Аллоҳ учун энг суюкли бўлган амал нима?»- деб сўрадим. У зот: «Ўз вақтида ўқилган намоз» дея жавоб бердилар. Мен: «Кейин-чи?»- деб сўраганимда: «Ота-онага яхшилик қилиш»- дедилар. Мен: «Кейин-чи?»- деганимда: «Аллоҳ йўлида жиҳод қилиш»- дедилар» (Имом Бухорий: 525; Имом Муслим: 85).

Ота-онага яхшилик қилиш – соғлом табиатлар иқроҳ бўлган, самовий шариатлар иттифоқ келган нарса бўлиб, у – пайғамбарлар ахлоқи ва солих инсонлар одатларидандир.

Шунингдек, у иймоннинг ростлиги, нафснинг олийжаноблиги ва гўзал вафодорликка далолатдир.

Ота-онга яхшилик қилиш исломий шариат гўзалликларидан биридир. Чунки у – яхшиликни эътироф қилиш, фазилатни сақлаш, Ислом шариати камолоти ва у барча ҳуқуқларни ўз ичига олишининг нишонидир.

Бу – ота-она учун бирон бир фазлни танимайдиган, ҳақ-ҳуқуқни риоя қилмайдиган, балки буларнинг ҳар иккисини ҳам рад этиб, улар устидан куладиган дунёвий тузумларга зиддир.

Технология тараққиёти ривожланган Ғарб олами сўзимизнинг

Ислом Нури

далилидир. Ўша тузумларда, она, гўё истеъмол муддати тугаб, ахлатхонага отилган жиҳознинг мисолига ўхшайди.

Яхшилик кўринишларидан уларнинг энг ақли етгани бир йилда бир марта нишонланадиган «Оналар байрами»ини ўйлаб чиқаришлари бўлди. Бу кунда фарзандлар оналарига муҳаббат ва яхшиликни изҳор қилиб, гулдасталар тақдим этадилар.

Ҳа, бу – ғарбликлар етган яхшилик кўринишларининг энг юқориси!
Бир йилда фақат бир кун!

Оналарга қараш, раҳму-шафқат ва вафодорлик қаерда?! Улар бу олий ва шарафли хислатларни билмайдилар ва бу хислатлар учун улар хузурида насиба йўқ.

Ота-онанинг Ислом динидаги ҳақларига келсак, улардан баъзиларини юқорида ҳам айтиб ўтдик. Улар исломнинг ота-онага берган ҳақларнинг барчаси эмас. Балки, Ислом ота-онага оқ бўлишдан қайтариб, ундан жуда қаттиқ огоҳлантирди. Чунки у катта гуноҳлар жумласидан ва ширкнинг қўшалоғидир.

Бу ҳақда Аллоҳ таолонинг:

«□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□»

«Уларга қараб «уф» тортма ва уларнинг (сўзларини) қайтарма!!» (Исро: 23) ояти кифоядир.

Сиз «Уф!» сўзидан кўра каттароқ сўзлар ҳақида нима деб ўйлайсиз?

Бу ҳақда келган ҳадислар кўп бўлиб, улардан бири Абдуллоҳ ибн Амр

Ислом Нури

разияллоҳу анҳу ривоят қилган ҳадисдир:

«الْبِرُّ بِوَالِدَيْكَ» قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الْبِرُّ بِوَالِدَيْكَ» قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الْبِرُّ بِوَالِدَيْكَ»

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Катта гуноҳлар – Аллоҳга шерик қилиш, ота-онага оқ бўлиш, қотиллик ва ёлғон гувоҳлик бериш». (Имом Бухорий: 6675).

Ота-онага берилган шундай буюк мартаба, уларга яхшилик қилиш учун қатъий буйруқ ва уларга оқ бўлишдан қаттиқ таъқиқлаш бўлишига қарамай талайгина одамлар бу эслатмаларни унутиб, ота-она ҳаққини риоя қилмаяпдилар ва оқ бўлишга ҳам эътибор бермаяпдилар.

Кейинги саҳифалардаги сатрлар ушбу мавзуларни ўз ичига олади:

- Оқ бўлишнинг таърифи.
- Ота-онага оқ бўлиш кўринишлари.
- Ота-онага оқ бўлиш ҳикояларидан намуналар.
- Оқ бўлиш сабаблари.
- Оқ бўлишдан қутулиш йўллари.
- Ота-онага яхшилик қилишнинг таърифи.
- Ота-онага қилиниши керак бўлган одоблар.
- Ота-онага яхшилик қилишга ундайдиган омиллар.
- Ота-она ва рафиқа ўртасида...
- Ота-онага яхшилик қилиш ҳикояларидан намуналар.

Сўзимнинг хотимасида Аллоҳ таолодан Унинг гўзал исмлари ва олий сифатлари билан бизларни тақводор солиҳ ва сара бандалари

Ислом Нури

қаторида қилишини сўрайман. Ҳолбуки У, сўрашга лойиқ ва беришга қодир бўлган зотдир.

Валлоҳу аълам...

Аллоҳ таоло пайғамбаримиз Муҳаммад, унинг оиласи ва саҳобаларига салавоту саломлар йўлласин.

Ота-онага оқ бўлишнинг таърифи

Оқ бўлиш - яхшилик қилишнинг зиддидир. Ибн Манзур раҳимаҳуллоҳ айтди: «□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□» Ва Аққа волидаҳу яуққуҳу аққан ва уқуқан ва маъаққатан»: итоатдан бош тортди; ота-онаси билан қариндошлик алоқаларини узди, улар билан борди-келди қилмади». (Лисонул-араб: 1/256).

«Ҳадис шарифда ҳам расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам оналарга оқ бўлишдан қайтардилар. Бу - яхшилик қилишнинг зиддидир. Оқ бўлиш сўзининг асли «аққ»: «итоатсизлик» ва «алоқаларни узиш», демакдир». (Лисонул-араб: 1 / 257).

Ота-онага оқ бўлиш кўринишлари

Ота-онага оқ бўлишнинг хилма-хил кўринишлари бўлиб, уларни баъзилари қуйидагилардир ⁽¹⁾:

1 - Ота-онани сўз ёки ҳаракат билан хафа қилиш ва йиғлатиш, ёхуд уларнинг хафа бўлиб, йиғлашларига сабаб бўлиш.

2 - Ота-онани овозни кўтариш ёки қўпол сўзларни айтиш билан жеркиш ёки уларга қаттиқ тегиш.

Ислом Нури

Аллоҳ таоло айтди: **«Уларга қараб «уф» тортманг ва уларнинг (сўзларини) қайтарманг»** (Исро: 23).

3 - Ота-она бирон ишга буюрган пайтда уф тортиш ва уларга қаттиқ гапириш.

Буни бу тарк этиш, Роббимиз ўргатган одоблардандир. Қанча-қанча одамлар бор, улар ота-онасининг талабларини қилсаларда, аввал «Уф!» деб оладилар. Аллоҳ таоло айтди: «Улараг қараб «уф» тортманг!» (Исроъ: 23)

4 - Ота-она ҳузурида хўмраймаслик ва аччиқ билан пешоналарни тириштирмаслик.

Баъзи одамлар ўтиришларда очик чеҳрали, сертабассум, гўзал ахлоқли ва сўзларнинг ширинларини танлайдиган бўлсаларда, уйларига киришлари ва ота-оналари олдида ўтиришлари биланоқ ҳолатлари бутунлай ўзгаради, ҳаловатлари йўқолади, кечиримлилиги кетиб, қўпол ва ҳаёсизлиги келиб қолади. Унга шоирнинг қуйидаги сўзлари муносиб келади, маъноси:

Айримлар бегонага хўп «қариндош»дир

Яқинларига эса кўп бағритошдир.

5 - Ота-онага таҳқир кўзи билан қараш.

Ота-онага нафрат ва таҳқир кўзи билан қараш ҳам оқ бўлиш сабабларидан биридир.

Ислом Нури

Муовия ибн Исҳоқ раҳимахуллоҳ Урва ибн Зубайрдан ривоят қилди: «Отасига ўқрайиб қараган одам (отасига) яхшилик қилмабди» (Имом Заҳабий, «Сияру аъламин-нубалаа»: 4/433).

6 - Ота-онага буйруқ бериш.

Онага уй супуриш ёки кийимларни ювиш, ёхуд овқат тайёрлаш каби ишларни буюриш. Бундай қилиш хусусан онанинг ожиз, ёши улғайган ва бемор пайтларида мумкин эмасдир.

Агар она бу ишларни ўз ихтиёри ёки ҳоҳиши билан қилса, зарари йўқ бўлиб, унга миннатдорчилик билдириш ва ҳаққига дуо қилиш лозимдир.

7 - Она тайёрлаган овқатни танқид қилиш.

Бу ишда иккита хато бор: биринчиси таомни айблаш, бу мумкин эмас. Чунки расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳеч қачон таомни айбламадилар: таом ёқса ер, ёқмаса емас эдилар.

Иккинчиси эса, онага нисбатан одобсизлик ва уни хафа қилишдир.

8 - Ота-онага уй ишларида ёрдам бермаслик.

Бунга уйни йиғиштириш ва тартиблаш, ёхуд овқат пишириш ёки бошқа ишларда ёрдам бермаслик киради.

Ҳатто, баъзи ўғиллар — Аллоҳ уларни ҳидоят қилсин — бу ишларда ёрдам беришни ўзи учун нолойиқ ва «ўғил болалиги»ни пастга уриш деб тушунадилар.

Ислом Нури

Баъзи қизлар эса, — Аллоҳ уларни ҳам ҳидоят қилсин — онасининг уй ишлари билан қийналаётганини кўрсада, ёрдам бермайдилар.

Уларнинг баъзилари узоқ вақтларини дугонаси билан телефонда гаплашиш билан ўтказиб, онасига нисбатан «ўлганнинг устига тепган» қабилида иш тутади .

9 - Ота-она гапираётган вақтда юз ўгириш.

Бу - уларга қулоқ солмаслик, сўзларини бўлиш ёки ёлғонликда айблаш учун шошилиш, улар билан тортишиш, жанжал қилиш билан бўлади. Бу ҳаракатларда қанчалар ота-онани таҳқирлаш ва уларнинг қадрини тушириш бор эканлиги ҳаммага маълум.

10 - Ота-онанинг маслаҳатини олмаслик

Айрим одамлар ота-онаси билан бирон ишида маслаҳат қилмайди, изн ҳам сўрамайди. Бу — ҳоҳ уйланиш, хотини билан ажралиш, уйдан чиқиш ва ҳоҳ ташқарида яшаш, дўстлари билан бирор жойга кетиш каби ишлар бўлсин.

11 - Ота-она олдида изнсиз кириш

Ота-она олдида изнсиз кириш - одобсизликдир. Чунки, улар иккаласи ёки бири бошқалар кўриши нолойиқ бўлган ҳолатда бўлиши мумкин.

12 - Ота-она олдида муаммолар келтириб чиқариш

Масалан ака-ука, хотин, фарзанд ёки бошқалар билан.

Баъзи одамлар фақат ота-онаси хузуридагина оила аъзоларидан

Ислом Нури

Олиб кирувчи шахснинг айти ўзини ва кўпинча унинг ака-укалари ва оила аъзоларининг бузилишига сабаб бўладиган фасод ва беҳуда жиҳозларини хонадонга киритиш. Натижада, фарзандлар ахлоқлари ёмонлашади ва оила бузилади, бу билан ота-она бахтиқаро бўлади.

16 - Ота-она олдида гуноҳ ишларни қилиш

Масалан, ота-она олдида сигарет чекиш ёки мусиқа эшитиш, ёки фарз намозларини ўқимасдан ухлаб қолиш ёхуд намозга уйғотишса уйғонмаслик. Ёмон дўстларни уйга олиб кириш ҳам шулар жумласидандир. Буларнинг барчаси фарзанднинг ота-онага нисбатан беҳаёликда давом этаётганига далолат қилади.

17 - Ота-онанинг обрўсини булғаш

Бу - одамнинг обрўсини тўкадиган ва мурувватини кетказадиган ёмон ва пасткаш ишларни қилиш билан бўлади. Кўпинча бундай ишлар одамни қамоқ ёки шармандаликка олиб боради. Бундай ишлар одамни оқ қиладиган ишлардан бири эканида шубҳа йўқдир. Чунки, бу ишлар ота-онага ғам, қайғу, шармандалик ва ор олиб келади.

[1] Қаранг: Мустафо Сибой «Ахлақунал-ижтимоийя», 166; Абдуррауф Ҳановий «Биррул-волидайн», 143; Ҳасан Айюб «ас-Сулукул-ижтимаий», 257 - 259; Умму Абдулкарим «Қурратул-айнайн фи фазоили биррил-волидайн»; Суъод бинт Муҳаммад Фараж «Ва бил-волидайн эҳсанан», 44 - 48; Низом Сакажҳо «Биррул-волидайн фил-Қуръонил-Карим вас-Суннатис-саҳиҳа»: 35 - 41 ва 63 - 65; Абдуллоҳ Тайёр «Файзур-Роҳиймур-Роҳман»: 96; Аҳмад Ийсо Ошур «Биррул-волидайн ва ҳуқукул-абаи вал-абнаи вал-арҳаам»: 33 - 45; Иброҳим

Ҳозимий «ал-Эълам би биррил-волидайн ва силатил-арҳам»: 35 - 41;
Муҳаммад ибн Аҳмад Солиҳ «ат-Такафулул-ижтимаий фиш-шариатил-исламийя»: 98 - 105.